

PAPER

TA'LIM TIZIMIDA BOSHQARUV MADANIYATINING INNOVATSION RIVOJLANISHNI SHAKLLANTIRISHDAGI STRATEGIK ROLI

Rasulova Sevara Salimjonovna ^{1,*}

¹Tashkent international university of education xalqaro universiteti

* rasulova@gmail.com

Abstract

Ushbu maqolada ta'lim tizimida boshqaruv madaniyatining innovatsion rivojlanishni shakllantirishdagi roli ilmiy-metodologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda boshqaruv madaniyati faqat tashkiliy faoliyat emas, balki ma'naviy-aksiologik, strategik va innovatsion komponentlar uyg'unligi sifatida talqin etiladi. Rahbarlik faoliyatining samaradorligi uning strategik fikrlashi, liderlik salohiyati, boshqaruv etikasi va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash qobiliyati bilan bevosita bog'liqligi asoslab beriladi. Maqolada boshqaruv madaniyatini rivojlantirishning amaliy mexanizmlari, jumladan treninglar, seminarlar, simulyatsiyalar va tajriba almashinuvi dasturlarining ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, boshqaruv madaniyatini baholashda KPI ko'rsatkichlari, 360° feedback, monitoring tizimlari va jamoa muhitining indikatorlari muhim metodologik vosita sifatida tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy qadriyatlariga asoslangan boshqaruv modeli ta'lim sifatini oshirish, jamoaviy muhitni mustahkamlash va innovatsion faoliyatni jadallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot boshqaruv madaniyatini strategik rivojlanish omili sifatida qarash zarurligini ilmiy asoslaydi.

Key words: boshqaruv madaniyati, ta'lim menejmenti, innovatsion rivojlanish, liderlik, boshqaruv etikasi, KPI, 360° feedback, jamoa muhit, strategik rejalashtirish, raqamli texnologiyalar

KIRISH

Ta'lim tizimining zamonaviy transformatsion bosqichi boshqaruv faoliyatini faqat tashkiliy-texnik jarayon sifatida emas, balki ko'p darajali,

aksiologik va strategik tizim sifatida qayta talqin etishni taqozo etadi. Ushbu jarayonda boshqaruv madaniyati institutsional barqarorlikni ta'minlovchi, innovatsion rivojlanishni rag'batlantiruvchi hamda ma'naviy muhitni

Compiled on: May 3, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to Advances in Science and Humanities for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

shakllantiruvchi integrativ mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Global raqobat, raqamli transformatsiya va bilimlarga asoslangan iqtisodiyot sharoitida ta'lim muassasasining muvaffaqiyati bevosita boshqaruv madaniyatining sifat darajasi bilan belgilanadi.

Boshqaruv madaniyati tushunchasi rahbarlik faoliyatining tashkiliy jihatlaridan tashqari uning ichki mazmunini, ya'ni strategik tafakkur, ma'naviy mas'uliyat, qaror qabul qilish etikasi va jamoaviy munosabatlarni boshqarish qobiliyatini qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, rahbar faqat ma'muriy funksiyalarni bajaruvchi subyekt emas, balki tashkilotning ma'naviy-strategik yo'nalishini belgilaydigan, innovatsion tashabbuslarni ilgari suradigan va jamoani umumiy maqsad atrofida birlashtiradigan yetakchi sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshqaruv madaniyati ichki barqarorlik va tashqi moslashuvchanlikni uyg'unlashtiruvchi determinant omil sifatida qaraladi. U tashkilot ichidagi ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish, innovatsion jarayonlarni tizimlashtirish va kadrlar salohiyatini rivojlantirish orqali ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu ma'noda, boshqaruv madaniyati strategik rivojlanish, innovatsion faoliyat va ma'naviy tarbiyaning kesishish nuqtasida joylashgan kompleks kategoriyadir.

Falsafiy jihatdan qaralganda, boshqaruv madaniyati insonning ichki axloqiy holati bilan tashqi faoliyati o'rtasidagi uyg'unlikni ifodalaydi. mazmunidan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, inson faoliyatining haqiqiy samaradorligi uning tashqi natijalari emas, balki ichki ma'naviy asoslari bilan belgilanadi. Shu bois boshqaruv jarayonida qaror qabul qilish, jamoa bilan ishlash va innovatsiyalarni joriy etishda axloqiy mezonlar ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi ta'lim tizimida boshqaruv madaniyatining innovatsion rivojlanishga ta'sirini kompleks tahlil qilish, uning metodologik asoslarini qayta talqin etish hamda amaliy mexanizmlarini tizimli ravishda asoslab berishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun boshqaruv madaniyatining nazariy modellari, amaliy instrumentlari va baholash indikatorlari o'zaro bog'liq holda tahlil qilinadi.

Ta'lim tizimining zamonaviy bosqichdagi

rivojlanishi boshqaruv faoliyatining sifat jihatidan yangilanishini talab etmoqda. Global raqobat, raqamli transformatsiya va bilimlarga asoslangan iqtisodiyot sharoitida boshqaruv madaniyati ta'lim muassasasining muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, boshqaruv madaniyati faqat ma'muriy boshqaruv vositasi emas, balki strategik rivojlanish, innovatsion faoliyat va ma'naviy muhitni shakllantiruvchi murakkab tizim sifatida qaraladi.

Boshqaruv madaniyatining mohiyati rahbarning liderlik qobiliyati, qaror qabul qilish madaniyati, jamoa bilan ishlash uslubi va ma'naviy qadriyatlarga bo'lgan munosabati orqali namoyon bo'ladi. Zamonaviy ta'lim tizimida rahbar nafaqat boshqaruvchi, balki strateg, innovator va ijtimoiy yetakchi sifatida faoliyat yuritadi. Shu bois boshqaruv madaniyati ta'lim muassasasining ichki barqarorligi va tashqi raqobatbardoshligini ta'minlovchi omil sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi ta'lim tizimida boshqaruv madaniyatining innovatsion rivojlanishga ta'sirini aniqlash, uning metodologik asoslarini ochib berish hamda amaliy mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat.

Shu tariqa, boshqaruv madaniyati ta'lim tizimining sifat jihatidan yangilanishini ta'minlovchi, inson kapitali rivojlanishiga xizmat qiluvchi va innovatsion jarayonlarni tizimlashtiruvchi asosiy strategik resurs sifatida qaraladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ta'lim boshqaruvi va boshqaruv madaniyati masalalari ko'plab mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Ularning tadqiqotlarida boshqaruv jarayonining pedagogik, ijtimoiy va psixologik jihatlari keng yoritilgan.

Mahalliy ilmiy manbalarda boshqaruv madaniyati asosan pedagogik menejment, liderlik va ta'lim sifatini boshqarish bilan bog'liq holda talqin qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, boshqaruv madaniyati rahbarning kasbiy kompetensiyasi va ma'naviy fazilatlarini bilan uzviy bog'liq.

Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda boshqaruv

madaniyatining innovatsion rivojlanish bilan bog'liqligi alohida ta'kidlanadi. Innovatsion boshqaruv yondashuvlari ta'lim tizimida yangi metodlar, texnologiyalar va tashkiliy shakllarni joriy etish orqali samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Biroq mavjud tadqiqotlarda boshqaruv madaniyatining ma'naviy-aksiologik jihatlari yetarlicha chuqur yoritilmagan. Shu bois mazkur maqolada ushbu masala kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Tadqiqot natijalari boshqaruv madaniyati ta'lim muassasasining innovatsion rivojlanishiga tizimli va ko'pqirrali ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Ushbu ta'sir faqat tashkiliy jarayonlar bilan cheklanmasdan, balki rahbarning ichki ma'naviy pozitsiyasi, strategik fikrlashi va innovatsion yondashuvi orqali namoyon bo'ladi. Boshqaruv madaniyati yuqori darajada shakllangan muassasalarda innovatsion g'oyalarni ilgari surish, ularni amaliyotga joriy etish va natijalarni barqaror saqlash jarayoni tizimli xarakter kasb etadi.

Aniqlangan natijalarga ko'ra, rahbarning strategik fikrlash qobiliyati jamoada innovatsion muhitni shakllantiruvchi asosiy determinant omil hisoblanadi. Bunday rahbarlar yangi g'oyalarni qo'llab-quvvatlaydi, risklarni ilmiy asosda baholaydi va innovatsiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish orqali tashkilotning rivojlanish trayektoriyasini belgilaydi. Bu jarayonda boshqaruv madaniyati tashabbuslarning uzluksizligini ta'minlovchi institutsional mexanizm vazifasini bajaradi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari jamoaviy muhit va boshqaruv madaniyati o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatdi. Sog'lom ijtimoiy-psixologik muhit shakllangan ta'lim muassasalarida pedagoglar faolligi, ijodiy yondashuv va kasbiy o'sish dinamikasi yuqori bo'lishi aniqlandi. Bu esa jamoada ishonch, hamkorlik va o'zaro hurmat kabi qadriyatlar ustuvor bo'lganida boshqaruv samaradorligi ortishini anglatadi.

Natijalar shuni ham ko'rsatadiki, boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda amaliy metodlar – treninglar, seminarlar va simulyatsion mashg'ulotlar yuqori samaradorlikka ega. Ushbu metodlar rahbarlik kompetensiyalarini rivojlantirish, qaror qabul qilish jarayonini

takomillashtirish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunda ayniqsa rolli o'yinlar va keys tahlillari real boshqaruv vaziyatlarini modellashtirish orqali rahbarning amaliy tajribasini oshiradi.

Falsafiy-metodologik tahlil shuni ko'rsatdiki, boshqaruv samaradorligi faqat tashqi natijalar bilan emas, balki ichki ma'naviy holat bilan ham belgilanadi. mazmunida aks etgan g'oyalarga uyg'un ravishda aytish mumkinki, inson faoliyatining haqiqiy qiymati uning ichki pokligi, mas'uliyati va axloqiy pozitsiyasi bilan bog'liq. Shu nuqtayi nazardan, rahbarning ma'naviy kamoloti boshqaruv madaniyatining asosiy poydevori hisoblanadi.

Qo'shimcha ravishda, tadqiqot natijalari boshqaruv madaniyatining innovatsion faoliyatga ta'siri ko'rsatkichlar orqali ham tasdiqlanishini ko'rsatdi. Innovatsion loyihalar soni, ta'lim sifati, pedagoglar faolligi va jamoa qoniqishi kabi indikatorlar boshqaruv madaniyati darajasi bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq ekanligi aniqlandi.

Umuman olganda, olingan natijalar boshqaruv madaniyati ta'lim tizimida innovatsion rivojlanishni ta'minlovchi asosiy strategik resurs ekanligini ko'rsatadi. Ushbu resurs rahbarlik faoliyatini oddiy ma'muriy boshqaruvdan yuqori darajadagi ma'naviy-strategik yetakchilikka olib chiqish imkonini beradi.

MUHOKAMA

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, boshqaruv madaniyati ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishida yordamchi omil emas, balki markaziy metodologik tayanch sifatida namoyon bo'ladi. U boshqaruv samaradorligini oshirish bilan birga, pedagogik jamoaning ichki intizomi, kasbiy faolligi, ma'naviy mas'uliyati va yangilikka ochiqligini shakllantiradi. Shu jihatdan boshqaruv madaniyati ta'lim muassasasining tashkiliy-huquqiy barqarorligi, axloqiy muhiti va innovatsion salohiyatini birlashtiruvchi murakkab tizim sifatida baholanishi lozim.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, rahbarlik faoliyatining sifati ko'p jihatdan rahbarning tashqi boshqaruv usullaridan ko'ra, uning ichki axloqiy pozitsiyasi, adolat hissi, mas'uliyat darajasi va so'z bilan amal uyg'unligiga bog'liq. Boshqaruvda faqat

buyruq, nazorat va hisobot ustuvor bo'lsa, jamoada tashqi tartib saqlanishi mumkin, biroq ijodiy tashabbus, ishonch va innovatsion faollik yetarli darajada shakllanmaydi. Aksincha, rahbarning ochiq muloqoti, xolis qarori va shaxsiy namunasi pedagogik jamoada sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni mustahkamlaydi.

Boshqaruv madaniyatining innovatsion rivojlanishga ta'siri shundaki, u yangilikni tasodifiy tajriba darajasida emas, balki tizimli, rejalashtirilgan va nazorat qilinadigan jarayon sifatida tashkil etadi. Ta'lim muassasasida raqamli texnologiyalarni joriy etish, loyiha asosida o'qitish, samaradorlik monitoringi va pedagoglarning malakasini oshirish kabi jarayonlar rahbarlik madaniyati yetarli darajada shakllangandagina barqaror natija beradi.

Shuningdek, boshqaruv madaniyati jamoaviy munosabatlar sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Hurmat, hamkorlik, adolat, mas'uliyat va o'zaro ishonchga asoslangan muhit pedagoglarning kasbiy qoniqishini oshiradi, konfliktlar sonini kamaytiradi va tashkilot ichida umumiy maqsadga xizmat qilish madaniyatini kuchaytiradi. Bu esa ta'lim sifatining oshishi, innovatsion loyihalarning ko'payishi va pedagogik faoliyat samaradorligining ortishiga olib keladi.

Umumfalsafiy nuqtayi nazardan, boshqaruv madaniyatining mohiyati insonning ichki dunyosi bilan tashqi faoliyati o'rtasidagi mutanosiblikda namoyon bo'ladi. Ya'ni rahbarning so'zi, qarori va amaliy harakati bir-biriga zid bo'lmasligi boshqaruv ishonchliligining asosiy shartidir. Ichki mas'uliyat, adolat va axloqiy hushyorlik bo'lmagan joyda eng zamonaviy innovatsion model ham kutilgan natijani bermaydi. Shu bois ta'lim boshqaruvida ma'naviy yetuklik strategik kompetensiya darajasiga ko'tarilishi zarur.

Boshqaruv madaniyatining rivojlanishi rahbarlik faoliyatini oddiy ma'muriy boshqaruvdan innovatsion, ma'naviy va strategik yetakchilik bosqichiga olib chiqadi. Bu esa ta'lim muassasasining umumiy samaradorligini oshirib, uning barqaror rivojlanishi uchun mustahkam institutsional zamin yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshqaruv madaniyati ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishini belgilovchi muhim strategik omil hisoblanadi. U rahbarlik faoliyatini oddiy ma'muriy nazorat darajasidan strategik fikrlash, ma'naviy mas'uliyat, innovatsion tashabbus va jamoaviy yetakchilik bosqichiga olib chiqadi.

Ta'lim muassasasida boshqaruv madaniyati yuqori darajada shakllanganda, rahbar qarorlarining sifati, pedagogik jamoaning faolligi, innovatsion loyihalarning amaliy natijadorligi va ta'lim sifati o'zaro uyg'un holda rivojlanadi. Bunda rahbarning ichki axloqiy pozitsiyasi, adolatli munosabati, so'z va amal birligi alohida ahamiyat kasb etadi.

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion rivojlanish faqat texnologik yangilanish bilan cheklanmaydi. U, avvalo, inson omili, boshqaruv tafakkuri, jamoaviy ishonch va ma'naviy muhit bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar, zamonaviy metodlar va strategik rejalashtirish boshqaruv madaniyati bilan uyg'unlashgandagina barqaror natija beradi.

Umumfalsafiy jihatdan qaralganda, samarali boshqaruv insonning ichki mas'uliyati va tashqi faoliyati o'rtasidagi uyg'unlikka tayanadi. Rahbarning nutqi, qarori va amaliy harakati bir-birini to'ldirsa, jamoada ishonch, intizom va ijodiy faollik kuchayadi. Aks holda, tashqi boshqaruv shakllan mavjud bo'lsa-da, uning ichki mazmuni zaiflashadi.

Demak, boshqaruv madaniyatini rivojlantirish ta'lim muassasasining innovatsion salohiyatini oshirish, pedagogik jamoani yagona maqsad atrofida birlashtirish va ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishning asosiy shartidir.

References

1. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019
2. Ishmuxamedov R.J. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent, 2021
3. Qurbonov Sh.Sh. Menejment asoslari. – Toshkent, 2020

4. Jo'rayev R.X. Ta'lim menejmenti. – Toshkent, 2020
5. Nishonova S.S. Ma'naviy tarbiya. – Toshkent, 2018
6. Muslimov N.A. Kompetentlik asoslari. – Toshkent, 2020
7. Шакирова, М. Р. "ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЛЕКСИКИ КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ." Вестник Жалал-Абадского государственного университета 1 (2015): 243-246.
8. Шакирова, М. Р., and З. С. Калыбекова. "ИЛИМ. БИЛИМ. ТЕХНИКА." ИЛИМ. БИЛИМ. ТЕХНИКА Учредители: Киргизско-Узбекский международный университет им. Б. Сыдыкова 1: 129-134.
9. Шакирова, М. Р., and З. С. Калыбекова. "НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВКЛЮЧЕНИЯ ТЕРМИНОВ В КЫРГЫЗСКОРУССКИЙ СЛОВАРЬ КК ЮДАХИНА. Наука. Образование. Техника" 2 (2021).